

PRÁVA LIDÍ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

29. 3. 2012
Klementinum

Mgr. Petr Jandejsek, M.A.
jandejsek@jabok.cz

Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická JABOK, Praha

Co lidé s postižením chtějí?

„Nic zvláštního, nic neobvyklého. Chceme navštěvovat školy v našem bezprostředním okolí, využívat veřejné knihovny, chodit do kina, cestovat autobusem za nákupy do centra města nebo na návštěvu za přáteli ve městě i v celé zemi. Chceme se dostat do volební místnosti a v den voleb hlasovat tak jako ostatní. Chceme se vdávat a ženit. Chceme pracovat. Chceme se starat o děti. Chceme kvalitní a dostupnou zdravotní péči. Chceme být považováni za skutečné lidi, za součást společnosti, a ne za někoho, kdo musí být skrýván, litován a odkázán na charitu.“

(Adrienne Rubin Barhydt, 10. dubna 1996)

Cíl snah lidí s postižením a těch kteří je podporují: co nejvíce se přiblížit standardům života běžným v dané společnosti.

Od přání a potřeb k právům

„... je třeba přirozeně usilovat o to, aby tyto potřeby byly naplněny - ne protože se rozhodneme, ale protože si to spravedlnost žádá. ... Přesunutí zájmu z potřeb na práva bylo nutné kvůli zcela podstatným materiálním potřebám, které musí být zajištěny.“

(Human Rights and Social Work. A Manual for Schools of Social Work and the Social Work Profession, článek 19.)

Naplnění potřeb lze přetlumočit do jazyka práv a v některých případech tak posílit jejich vymahatelnost od další instance, např. státu.

Od lidských práv k pozitivnímu právu

... aneb od diskriminace k podpoře práv lidí se zdravotním postižením

- Základní lidskoprávní hodnoty: lidská důstojnost a rovnost
- Jejich nepřiznání každému člověku, vč. lidem s postižením, zakládá diskriminaci.

Od lidských práv k pozitivnímu právu

- Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (2006)
- Listina základních práv a svobod (1993)
- Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014
- Zpráva o stavu lidských práv za rok 2010

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením

Preamble

e) uznávajíce, že zdravotní postižení je koncept, který se vyvíjí a který je výsledkem vzájemného působení mezi osobami s postižením a bariérami v postojích a v prostředí, které brání jejich plnému a účinnému zapojení do společnosti, na rovnoprávném základě s ostatními.

Článek 1 - Účel

Účelem této úmluvy je podporovat, chránit a zajišťovat plné a rovné užívání všech lidských práv a základních svobod všemi osobami se zdravotním postižením a podporovat úctu k jejich přirozené důstojnosti.

Osoby se zdravotním postižením zahrnují osoby mající dlouhodobé fyzické, duševní, mentální nebo smyslové postižení, které v interakci s různými překážkami může bránit jejich plnému a účinnému zapojení do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.

Listina základních práv a svobod

Článek 3

1. Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

Článek 29

1. Ženy, mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky.
2. Mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě k povolání.
3. Podrobnosti stanoví zákon.

Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014

Materiál byl připraven Vládním výborem pro zdravotně postižené občany.

Plán implementuje články Úmluvy a stanoví konkrétní odpovědnosti pro ministerstva a státní úřady.

Zpráva o stavu lidských práv za rok 2010

Hlavní oblasti (4. kapitola):

- práce a zaměstnávání (zneužívání podpory pracovních míst, přefakturace výroby, málo pracovních míst, mzdová diskriminace)
- dávky (neměly by být na základě majetku, ale postižení)
- bezbariérovost soudních budov – není všude
- asistenční a vodící psi (vyjádření Veřejného ochránce práv: psi nebyli vpouštěni do prostor, kam neměli přístup běžní psi, např. obchody, úřady, zdravotnická zařízení, kulturní zařízení apod., aniž by byl brán v potaz specifický charakter těchto psů a jejich význam pro osoby se zdravotním postižením, které jsou v některých případech na ně plně odkázány. Pokud tedy je ve stanovených případech těmto psům zakázán vstup do určitých prostor, nemůže do těchto prostor často vstoupit ani osoba se zdravotním postižením, neboť by se v nich sama nemohla pohybovat. V důsledku jde pak o přímou či nepřímou diskriminaci dané osoby v přístupu do daného prostoru a ke službě v něm nabízené. Pokud je navíc psovi zamezen vstup i do úřadu, kde osoba se zdravotním postižením může či dokonce musí vyřídit své záležitosti, jde o faktické znemožnění splnění těchto povinností či využití jiných práv - přístup k soudu, přístup ke správním orgánům apod.)
- nedodržování práva neslyšících klientů na přítomnost tlumočníka při vyřizování úředních záležitostí

Od práv k (bio)etické reflexi

„Lidé s duševním postižením, navzdory poruchám mozku a citů, mohou mít nejen intaktní, ale zvláště intenzivní duchovní život, a že proto jejich existence má pro naši společnost nejen hluboký smysl, ale dokonce je nezbytnou nutností. Pro mnoho lidí znamená existence postižených stále ještě 'život, který nestojí za žití', jak ji označovali nacisté. Spolu s legalizováním interrupce a euthanasie se dnes požaduje a vědecky se zdůvodňuje usmrcování lidí s vrozeným duševním postižením. ... mají právo na život jako každý jiný a protože je jejich duchovní život intaktní, mají také užitečnou a uzdravující funkci v naší společnosti; jsou živým důkazem toho, že neužitečné není nesmyslné.“

(Michael Marsch, 1995)

Od práv k (bio)etické reflexi

Problém zaměňování důstojnosti člověka s jeho užitečností.

„Lidé s postižením doslova křičí, a to nejen v zájmu lidí s handicapem, ale v zájmu všech lidí v obavě, aby nakonec nedošlo ke zničení člověka.“

(Marta Munzarová, 2002)

Literatura

- *Human Rights and Social Work. A Manual for Schools of Social Work and the Social Work Profession.* United Nations (Centre for Human Rights): New York and Geneva, 1994
- Ife, J., *Human Rights and Social Work. Towards Rights-Based Practice.* Cambridge: CUP, 2001.
- Jandejsek, Petr-Kombercová, Zdeňka, „Etika z pohledu lidských práv,“ in Fischer, Ondřej-Milfait, René (eds.), *Etika pro sociální práci.* Praha: Jabok, 2008.
- Kol. *Etika a lidská práva v sociální práci.* Praha: CSSP, 2008.
- *Kompas. Manuál pro výchovu mládeže k lidským právům.* Praha: Argo, 2006.
- Listina základních práv a svobod, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- Marsch, Michael. *Uzdravení skrze víru.* Praha: Portál, 1995.
- Mezinárodní úmluva o právech osob se zdravotním postižením, OSN 2006.
- Munzarová, M., „Lidé s postižením, bioetika a lidská práva“. Teologický sborník r. 8, č. 3 (2002), s. 57-64.
- Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010-2014. Dostupné na adrese:
<http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/NPVRP.pdf>.
- Sbírka mezinárodních smluv č. 10/2010, sdělení Ministerstva zahraničních věcí.
- Vysokajová, M., *Hospodářská, sociální, kulturní práva a zdravotně postižení.* Praha: Karolinum, 2000.
- Zpráva o stavu lidských práv za rok 2010